

Rafał Kazimierz Wilk

"Personalist papers", John F. Crosby, Washington 2004 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 41/2, 214-218

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tora wyrażonym w jej tytule, ma dostarczyć jedynie *materiału wstępnego* do dalszych studiów, nie ma zatem ambicji stanowić opracowania wyczerpującego problematykę etyczną. Jeżeli dobrze odczytałam drugie dążenie autora, to był nim zamiar takiego prowadzenia studiującego, aby on sam miał możliwość dokonywania pewnych ocen i podejmowania decyzji. Sytuację taką napotykały np. na stronie 88, gdzie autor pyta o Nieskończoność, świat, człowieczeństwo, śmierć. Czy jedynie zasygnalizowana postawa wobec początkującego adepta jest właściwa, czy nie oczekuje on raczej ukazania jasnych, wyraźnych (nie znaczących przekreślających twórczy dialog) fundamentów? Wydaje się, że fundamenty powinny być stabilne, mocne i wyraźne.

Rafał Kazimierz Wilk

John F. Crosby, *Personalist Papers*, The Catholic University of America Press, Washington D. C. 2004, ss. 274.

John F. Crosby, najpierw uczeń a później przyjaciel Dietricha von Hildebranda, jest profesorem filozofii we Franciszkańskim Uniwersytecie w Steubenville w Ohio. Prowadził także wykłady na Uniwersytecie w Dallas, w Instytucie do spraw Małżeństwa i Rodziny w Rzymie oraz w Międzynarodowej Akademii Filozoficznej w Liechtensteinie. Autor *Prac Personalistycznych* (czy też, tłumacząc bardziej dosłownie, *Referatów Personalistycznych*) jest znany w Polsce chociażby z tej racji, że w 1984 r. wziął udział w międzynarodowym sympozjum filozoficznym poświęconym myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Tekst jego wystąpienia zatytułowany: *Karol Wojtyła on the Objectivity and the Subjectivity of Moral Obligation*, został ogłoszony drukiem w pracy zbiorowej, wydanej pod redakcją Władysława Stróżewskiego, zatytułowanej *Servo Veritatis. Materiały sesji naukowej poświęconej myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Uniwersytet Jagielloński 16-17 listopada 1984*.

Personalist Papers, stanowią kontynuację tematyki wcześniejszej książki autora *Podmiotowość osoby ludzkiej* (*The Selfhood of the Human Person*, The Catholic University of America Press 1996), a więc

jest to swoiste przedłużenie opracowania problematyki personalistycznej. Posiadający znakomite przygotowanie filozoficzne, zwłaszcza jako fenomenolog, Crosby pozostaje blisko doświadczenia osoby posiadanej przez każdego czytelnika, co sprawia, iż lektura książki powoduje głęboki oddźwięk w czytającym. Godnym podkreślenia jest fakt, że autor w swojej książce posługuje się językiem zrozumiałym, chociaż dokonuje analiz rzeczywistości niezwykle skomplikowanych. Pyta on bowiem np. o przyczynę unikalnej wartości i godności osoby; ukazuje osobę jako byt jednostkowy, ale także wydobycie znaczenie i wartość osobowych relacji człowieka. Badając ostatnią kwestię, autor daje opis sposobu zrozumienia „drugiego” poprzez „wzucie” (*empathy*) oraz bada, gdzie są granice owej empatii. Prezentuje także problematykę personalizmu chrześcijańskiego i skutecznie go broni, głównie wobec nieprzyjaznego ataku Freuda. Analizując całokształt osobowego bytu człowieka, Crosby ostro przeciwstawia się teorii głoszącej dualizm osoby i ciała. Wykazuje również przeciwko Locke’owi i innym filozofom, że to nie świadomość stanowi fundamentalny wymiar bytu osobowego, ale osobowe istnienie jest istotowym elementem tegoż bytu. Autor omawia także zagadnienie wolności człowieka. Kwestię tę również ujmuje w bardzo interesującym aspekcie, jakim jest wzajemny wpływ pozostających ze sobą w rozlicznych relacjach ludzi. Wreszcie, podejmuje także temat relacji kobieta – mężczyzna. Swoje badania Crosby prowadzi w odniesieniu do myśli tak znakomitych filozofów jak Max Scheler, Dietrich von Hildebrand, John Henry Newman, Karol Wojtyła. Owocem omawianej pracy jest głębokie zrozumienie bytu ludzkiego z równocześnie zaprezentowanym szacunkiem dla tajemnicy, którą każdy człowiek w sobie niesie.

Omawiana książka składa się z dwóch zasadniczych części, które poprzedza *Wprowadzenie (Preface, ss. IX-X)*. Część pierwsza nosi tytuł *Studia dotyczące osoby ludzkiej (Studies on the Human Person, ss. 1-141)*. Składają się nań: Rozdział pierwszy, *Zapomniane źródło godności osoby (A Neglected Source of the Dignity of Persons ss. 3-32)*. W czym zakorzeniona jest godność bytu osobowego? Autor odpowiada na to pytanie, odnosząc się do tekstów Platona, Maxa Schelera, Paula Ramsey’a, Josefa Seiferta. Rozdział drugi, *Wzucie jako źródło poznania innych osób (The Empathetic Understanding of Other Persons, ss. 33-63)* stanowi zaproszenie do przestudiowania przeżycia wczucia, głównie w dialogu z dziełem M. Schelera *Wesen und*

Formen der Sympathie. Rozdział trzeci – *Osobowe spotkanie z Bogiem w życiu moralnym* (*The Personal Encounter with God in Moral Obligation*, ss. 64-92) stanowi udaną próbę wniesienia pewnego wkładu do personalistycznej filozofii religii. Autor prowadzi swoje analizy w odniesieniu do myśli Hartmana, Schelera, Newmana, Wojtyły, Suareza, Kanta. Rozdział czwarty *Sumienie i superego* (*Conscience and Superego*, ss. 93-112) podejmuje kwestię sumienia. Czy sumienie jest tylko tzw. „superego”, jak chciał Freud? Ten, kto dokonuje takiej redukcji pozbawia się nawet nadziei na zrozumienie tego, czym jest prawdziwe, głębokie, personalistyczne zrozumienie rzeczywistości sumienia. Tytuł piątego rozdziału brzmi: *Wyobcowanie osoby z jej ciała* (*The Estrangement of Persons from their Bodies*, ss. 113-127). Autor podjął w nim kwestię relacji osoby do ciała, zwłaszcza do ciała drugiego człowieka i ukazał problematykę osoby ludzkiej w perspektywie obecności osobowego Boga. W prowadzonych analizach odniósł się do myśli K. Wojtyły oraz amerykańskich feministek. W rozdziale szóstym *Osoba i świadomość* (*Person and Consciousness*, ss. 128-141) autor wykazał, na czym polega błędne ujęcie kwestii personalistycznych w filozofii Locke’a, który zredukował osobę do samej „osobowej świadomości”. Crosby sprzeciwia się takiej koncepcji i krytycznie uzasadnia swoją postawę.

Część druga *Źródła myśli personalistycznej* (*Sources of Personalist Thought*, ss. 144-263), stanowi dopełnienie części pierwszej, na co wskazuje także numeracja jej poszczególnych rozdziałów, składają się bowiem na nią rozdziały od siódmego do jedenastego. W rozdziale siódmym *O osobowym zindywidualizowaniu według Maxa Schelera* (*Max Scheler on Personal Individuality*, ss. 145-173), odwołując się do filozofii M. Schelera, autor ukazał wyraźnie zarysowaną koncepcję osobowej indywidualności i przeciwstawił się koncepcjom „filozofii życia” głoszonym przez Bergsona oraz Nietzschego. Zajął się także różnicą koncepcji osoby przedstawionej przez Schelera i Kanta. Ten ostatni bowiem określał osobę jako *Vernunftperson*, poprzez co, tak naprawdę, dokonał jej depersonalizacji. Scheler rozumiał – przypomina Crosby – że zarówno Kant jak i jego uczniowie skłonni byli widzieć w *Vernunftperson* coś ponadindywidualnego, coś, co istnieje w każdym człowieku, ale przecież w takim ujęciu jednostkowy, osobowy byt człowieka, staje się niezrozumiały. Badając ową kwestię, autor odniósł się do myśli H. Ursa von Balthazara, D. von Hildebranda, J. Maritaina i K. Rahnera. *Max*

Scheler o moralnej i religijnej solidarności osobowej (Max Scheler on the Moral and Religious Solidarity of Persons, ss. 174-193) – to tytuł rozdziału ósmego. Został on poświęcony kwestiom moralnym związanym z życiem ludzkim. Autor omówił w nim np. zagadnienie życia człowieka w stadium embrionalnym, ale zapytał także o przypadek wojny serbskiej. Głównym przewodnikiem był tu dla niego M. Scheler. Rozdział dziewiąty, *Zasadnicza osobowa wolność w ujęciu Dietricha von Hildebranda* (Dietrich von Hildebrand on the Fundamental Freedom of Persons, ss. 194-220), jak wskazuje sam tytuł, podejmuje zagadnienie wolności człowieka. Autor pyta: jak to jest możliwe, że człowiek, dobrze zdając sobie sprawę z tego, co robi, czyni zło? Jego teza jest jasna: jest sprawą oczywistą, że człowiek posiadający pełną świadomość swego czynu wybiera zło. Twierdząc tak, Crosby postawił siebie w oczywistej opozycji do nauczania Sokratesa. Uzasadniając swoją postawę, autor odwołał się do tekstów św. Pawła, św. Augustyna, św. Tomasza, C. S. Levisa D. von Hildebranda, K. Wojtyły. Zagadnienie wzajemnego wpływu osób podjął autor w rozdziale dziesiątym. Wykład ten dotyczy myśli Johna Henry Newmana i nosi tytuł: *O wpływie osób według Johna Henry Newmana* (John Henry Newman on Personal Influence, ss. 221-242). Rozdział jedenasty, *Kobieta i Mężczyzna w personalistycznej myśli Karola Wojtyły* (Karol Wojtyła's Personalist Understanding of Man and Woman, ss. 243-263) zamyka całość pracy. Przywołując w nim myśl K. Wojtyły, autor zajął się m.in. zagadnieniem równości mężczyzny i kobiety oraz kwestią powołania.

Książka J. F. Crosby jest niezwykle ważna. Pojawia się ona bowiem w pewnej zdepersonalizowanej przestrzeni myśli ludzkiej. O swoistym odsuwaniu, unikaniu problematyki personalistycznej w znakomitej większości uniwersytetów amerykańskich pisze np. Robert Bolton, profesor filozofii w Stanowym Uniwersytecie w New Jersey. W swojej książce zatytułowanej *Person, Soul and Identity*, wydanej przez wydawnictwo Minerwa Press w 1994 r. zamieścił podziękowanie następującej treści: „Pragnę wyrazić moją wdzięczność profesorowi R. F. Atkinsonowi, za wszelką pomoc i zachętę, oraz za z życzliwością podjęte zainteresowanie filozofią, której dzisiaj tak mało się naucza”. Filozofią tą, jak wskazuje wyżej przedstawiony tytuł, jest „personalizm”. Dość dokładnie „wymieciono” go z programu uniwersytetów amerykańskich, na szczęście nie do końca. Przykładem tego, iż personalizm stanowi nadal interesującą dziedziną fi-

lozoficzną jest także praca Johna F. Crosby *Personalist Papers*. Słusznie zatem w swojej recenzji, zamieszczonej na czwartej stronie okładki, Linda Zagzebski profesor Uniwersytetu w Oklahomie pisze: „Natura osoby jest jedną z najważniejszych, niemniej jest to temat zapomniany w amerykańskiej filozofii. Crosby jest jednym z niewielu filozofów, których prace ukazują całościowy obraz nadprzyrodzonego źródła wartości bytu osobowego”. Dla tych właśnie racji jego praca jest godna zauważenia i studiowania.

Rafał Kazimierz Wilk